Akademik Hassasiyetler **The Academic Elegance**
Yıl/Year: 2021 **Sayı/Issue: 15**
Cilt/Volume: 8 **Sayfa/Page: 165-187**
Araştırma Makalesi
Makale Gönderim Tarihi: 21/12/2020 **Makale Kabul Tarihi: 11/ 04/2021**

İKTİDAR VE MUHALEFET İLİŞKİLERİ ÇERÇEVESİNDE DEMOKRAT PARTİ'NİN BİRİNCİ KONGRESİ

Oğuz KAAN*

Öz

1923-1930 yılları arasında kuruluşunu tamamlayan tek parti dönemi 1930-1935 yılları arasında siyasal hayatta yerleşmesini gerçekleştirmiş ve 1935'ten sonra parti-devlet bütünleşmesini tamamlamıştır. Bu dönemin genel özelliği CHP'nin cumhuriyeti ilan eden güç olarak muhalefet tanımayan tepeden inmeci bir siyaset anlayışını benimsemiş olmasıdır. Bu anlayış 1945'li yıllarda hem iç faktörlerin hem de dış faktörlerin etkisi ile zorunlu bir değişikliğe gitmek zorunda kalmıştır. Eski bir Başbakan olan Celal Bayar'ın önderliğinde Demokrat Partisi 1946'nın Ocak ayında kurulmuştur. Bazı CHP'liler tarafından "muvazaa partisi" olarak düşünülen Demokrat Parti kısa süre içinde halkta çok geniş bir etki yapmıştır. Senelerdir tek parti iktidarından ve CHP politikalarından rahatsız olan topluluklar DP'yi desteklemişlerdir. DP bu dönemde hem arkasına aldığı halk desteği ile hem de iktidar partisine karşı geliştirmiş olduğu muhalefet politikaları ile 23 yıllık tek parti zihniyetine alışmış olan CHP'yi ve iktidar anlayışını zorunlu bir dönüşüme tabi kılmıştır. DP'nin CHP'ye karşı geliştirmiş olduğu muhalefette 1947 Birinci Büyük Kongresinin etkisi büyük olmuştur. Bu makalemizde Birinci Kongre sonrasında kabul edilen "Hürriyet Misakı"nın hem siyasal hayata hem de İktidar-muhalefet ilişkilerine etkileri incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, İktidar-Muhalefet İlişkisi, Demokrat Parti Birinci Kongresi, Adnan Menderes.*

THE FIRST CONGRESS OF THE DEMOCRAT PARTY IN THE FRAMEWORK OF GOVERNMENT AND OPPOSITION RELATIONS

Abstract

The one-party period, which completed its establishment between 1923-1930, settled in political life between 1930-1935 and completed the party-state integration after 1935. The general feature of this period is that the Republican People's Party (CHP), as the power that declared the republic, adopted a top-down policy approach that did not recognize opposition. This understanding had to go through a necessary change in 1945 with the effect of both internal and external factors. The Democrat Party was established in January 1946 under the leadership of Celal Bayar, a former Prime Minister. The Democrat Party (DP), which was considered

* Dr. Öğretim Üyesi, Kırklareli Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, oguzkaan71@yahoo.com, https://orcid.org/0000-0001-6764-4562

Önerilen Atıf: Kaan. O. (2021). İktidar ve Muhalefet İlişkileri Çerçevesinde Demokrat Partinin Birinci Kongresi, *Akademik Hassasiyetler, 8*(15), 165-187

by some CHP members as a "muvazaa party", had a very wide influence on the public in a short time. For years, the communities that were disturbed by the one-party government and CHP policies supported DP. During this period, the DP subjected CHP, which became accustomed to a one-party mentality of 23 years, and its understanding of power, to a compulsory transformation, with the support of the people and the opposition policies it developed against the ruling party. The effect of the 1947 First Great Congress on the opposition of DP against CHP was great. In this article, we tried to examine the effects of the "Hürriyet Pact", which was accepted after the first congress, on both the political life and the power-opposition relations.

Keywords: *Democrat Party, Republican People's Party, Power-Opposition Relations, Democrat Party First Congress, Adnan Menderes.*

Giriş

Sened-i İttifakla başlayan iktidarın sınırlandırılması girişimleri Tanzimat Dönemi ve Meşrutiyet Dönemlerinde artarak devam etmiştir. 1913 yılından sonra İttihat Terakki'nin muhalefet kabul etmez yönetim anlayışı 1913-1919 yıllarını iktidarın sınırlanamadığı yıllar olarak nitelenmesine neden olmuştur. Osmanlı Devleti'nin yıkılması ve Türkiye'nin kuruluş yılları olan 1920-1923 yılları arasında iktidarın sınırlanması anlayışı mecliste hâkim olmuştur. Ancak özellikle saltanatın kaldırılması süreci, Başkomutanlık meselesi, Lozan görüşmeleri ve Ali Şükrü Bey cinayeti gibi gelişmeler birinci meclisin feshiyle sonuçlanmıştır. Mustafa Kemal yeni meclisin oluşması için tüm illere haber yollamış ve milletvekilleri olacak kişilerde bazı özellikler aramıştır. Bu özellikleri taşıyan kişilerin oluşturduğu meclis tek kutuplu olarak faaliyetine başlamıştır. Ancak özellikle Lozan Antlaşması'nın kabulü ve Cumhuriyetin ani bir şekilde meclis gündemine getirilmesi, meclisteki milletvekillerinin tam olmadığı bir günde görüşmelerin yapılması, Cumhuriyetin ilanı, yeni anayasanın kabul edilmesi, Osmanlı döneminde kurulan bazı kurumların ortadan kaldırılması ve hızlı bir şekilde inkılap hareketlerinin başlaması parti içinde ve yeni meclis yapısında muhalefetin oluşmasına neden olmuştur. Muhalefet, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ismi ile siyasal hayatta faaliyete başlamıştır. Partinin üyeleri yeni Türkiye'nin inşasında devrimci bir düşünce ile hareket etmeye başlayan Halk Fırkasının karşısında inkılapların evrimci bir düşünce ile yapılmasını istemiştir. Terakkiperver Fırkasının yapmış olduğu muhalefetten rahatsız olan Halk Fırkası, Şeyh Sait ayaklanmasını bahane etmiş ve Takriri Sükûn Kanunu'na dayanılarak Bakanlar Kurulu kararı ile partinin kapatılmasını sağlamıştır. 1925-1930 yılları Cumhuriyet Halk Partisinin hâkimiyetinde tek parti döneminin kurulması yıllarıdır. Bu yıllarda Takriri Sükûn ve İstiklal Mahkemeleri tek parti döneminin kurulmasında en etkili silah ve araç olmuştur. Ancak ismi cumhuriyet ile anılan bir devletin tek parti iktidarına dayalı olarak yönetilmesi hem içerde hem de dışarda olumlu karşılanmamıştır. Mustafa Kemal, Fethi Bey'e yeni bir parti kurması teklifini götürmüştür. Fethi Bey başkanlığında Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuştur. Serbest Cumhuriyet Fırkası, "muvazaa partisi" olarak

düşünülmüş ancak iktidardan memnun olmayan çevreler tarafından kısa süre içinde önemli bir seçmen kitlesine sahip olmuştur. Serbest Fırkanın hem halkta önemli bir destek bulması hem de Halk Partisine karşı geliştirmiş olduğu muhalefet politikası iktidar tarafından hoş karşılanmamıştır. Gelişmeler karşısında kuruluşundan doksan dokuz gün sonra Serbest Fırka kendini fesh ederek siyasal hayattan çekilmek zorunda kalmıştır. 1930 yılına kadar kuruluşunu tamamlayan tek parti yönetimi 1935'e kadar siyasal hayatta yerleşme süresini tamamlamış ve 1935 Kurultayı ile parti-devlet bütünleşmesini gerçekleştirmiştir. 1935 Kurultayı ile partinin Genel Sekreteri İçişleri Bakanı, Valiler de Partinin İl Başkanı statüsünü kazanmıştır. Bu çerçevede 1945 yılına kadar tek partinin hâkim olduğu bir siyasal hayat mevcut olmuştur.

II. Dünya savaşının sonunda galip gelen ABD ve İngiltere gibi devletlerde hâkim olan siyasal sistem demokrasiye dayanmaktadır. Savaştan sonra dünya hızlı bir şekilde iki kutba ayrılmıştır. Bir yanda kapitalizm ile demokrasiyi benimseyen ABD ve İngiltere'nin önderlik ettiği batı bloku diğer tarafta ise sosyalist-komünist bir sisteme dayalı doğu bloku. Bu dönemde Sovyetler Birliğinin Türkiye'den bazı taleplerde bulunması Türkiye'nin batı blokuna yakınlaşmasına neden olmuştur. Türkiye'nin batı blokuna yaklaşması bu bloktaki devletlerin demokrasi talepleri ve buna uygun bir şekilde tek partili sistemden çok partili sisteme geçme istekleri vardır. Bu nedenle Türkiye bu blok içinde yer almak için siyasal sisteminde demokratik açılımlar yapmak zorundadır. Aynı zamanda yaklaşık 22 yıldır tek partili bir sistem içinde baskı ve dayatmalar altında yönetilen halkın çeşitli kesimlerinde de bir zorlama başlamıştır. Hem dışarıdan gelen hem de içeriden gelen baskılar ve talepler neticesinde iktidar partisi olan CHP diğer partilerin kurulmasına biraz da zorlanarak izin vermek zorunda kalmıştır.

Batı karşısında Türkiye'nin prestij ve güç kazanması için çok partili hayata geçme kararı alınmış ancak ilk yıllarda çoğulcu ve rekabetçi unsurları içinde barındırmayan bir düşünce ile "hegemonyacı parti rejimi" kurulmuştur. Çok partili hegemonik bir sistemin kurulması politikaları 1946 seçimlerinden sonra ve 1947 yılında iktidar-muhalefet ilişkilerinin çok gerilmesine neden olmuştur. Muhalefet, 1923 yılından beri tek parti rejiminin uyguladığı politikalara toplumsal tepkileri dile getirirken İktidar da muhalefeti bölücülükle suçlamıştır (İncioğlu, 2007:262).

CHP'nin çok partili hayata geçiş kararı sonrası ilk kurulan parti 7 Temmuz 1945 Tarihinde Nuri Demirağ tarafından Milli Kalkınma Partisi olmuştur. 7 Ocak 1946 Tarihinde kurulan DP'nin kurulmasından sonra Tunaya'ya göre 1946 yılında 16 siyasi parti siyasal hayatta etkinlik göstermiştir (Tunaya, 1952:693-711).

Bu çalışmada önce DP'nin kuruluşu ve sonrasında siyasal hayattaki gelişmeler ile bu gelişmelerin iktidar muhalefet ilişkisi hakkında bilgi verilecektir. Sonrada DP'nin kuruluşundan yaklaşık bir yıl sonra gerçekleştirilen DP Birinci Büyük Kongresi incelenecektir. Son olarak DP Birinci Büyük Kongresi sonunda kabul edilen Hürriyet Misakı'nın hem

iktidar-muhalefet ilişkilerinde hem de siyasal hayata etkisi incelenmeye çalışılacaktır.

1. DEMOKRAT PARTİNİN KURULUŞU VE SİYASAL GELİŞMELER

1945 yılının Mayıs ayında Bütçenin ve Toprak Kanunu'nun görüşülmesi sonrasında CHP milletvekillerinden Adnan Menderes, Celal Bayar, Emin Sazak, Refik Koraltan, Hikmet Bayur, Fuat Köprülü ve Recep Peker bu kanunları kabul etmeyerek ret oyu vermişlerdir. Ret oyu veren Adnan Menderes, Celal Bayar, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan CHP Meclis Grubu Başkanlığına 7 Haziran 1945'te "Dörtlü Takrir" olarak isimlendirilen bir takrir sunmuşlardır. Bu takririn özelliği anti-demokratik ve anayasaya uygun olmayan kanunların anayasaya ve demokrasiye uygun hale getirilmesi, meclis görüşmelerinin anayasanın şekline ve ruhuna uygun hale getirilmesi, vatandaşların siyasi hak ve hürriyetlerini Anayasanın gerektirdiği genişlikte kullanması ve parti tüzüğünde yapılacak değişikliklerle parti çalışmalarının yeniden düzenlenmesi hakkında istenen bazı değişiklikleri içermesidir (Eriş, 2012:214-215).

Dörtlü Takrir, CHP hükümeti tarafından reddedilmiş ve takrirde imzası olan Polatkan, Köprülü ve Menderes Partiden ihraç edilmiştir. Dörtlü takririn dördüncü kişisi olan Celal Bayar'da üç kişinin ihracı sonrasında Partiden istifa etmiştir (Karpat, 2013:234).

3 Aralık'ta istifa eden Bayar, 4 Aralık günü İnönü tarafından yemeğe davet edilmiş ve yemekte yapılan görüşmede Cumhurbaşkanı'nın onayı alınarak 7 Ocak 1946 tarihinde DP resmen kurulmuştur (Kabasakal, 1991:167). DP, Adnan Menderes, Refik Koraltan, M. Fuat Köprülü ve Celal Bayar'ın önderliğinde kurulmuştur.

DP kurulduktan sonra sık sık CHP ile karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu karşılaştırma ile ilgili DP'nin kurulduğu günlerde sık sık DP'li yöneticilere sorular sorulmuştur. Bu dönemde gazeteciler tarafından DP'nin "sağda mı, yoksa solda mı" olduğu sorusuna Adnan Menderes, "Belki de Halk Partisinden iki parmak daha soldadır" şeklinde cevap vermiştir (Yalman, yy:52).

1.1. 10 Mayıs 1946 CHP Olağanüstü Kurultayı

CHP, çok partili hayata geçildikten sonra diktatörlük özellikleri gösteren bir parti konumunda olmadığını göstermek için yeni politikalar belirlemiş ve partilerinin ilerici ve modern bir parti olduğunu ispatlama gayretine girmiştir (Karpat, 2013:475). Parti kurultayları CHP'li idarecilerin baskıya dayalı diktatörlük uygulamaları yapmadığını ispat etme çabasında önemli bir araç olmuştur. CHP, bu kurultaylarda çok partili hayatın gerektirdiği değişikliklere uyum sağlamak ve muhalefet partileri ile rekabet edebilmek için parti program ve tüzüklerinde bazı değişikliklere gitmiştir. CHP'nin 10 Mayıs 1946'da yapmış olduğu Olağanüstü Kurultay'ında 'Milli

Şef' sıfatından vazgeçen İnönü 'Değişmez Genel Başkanlık' geleneğini kaldırmıştır (Demirtaş, 2011:162-163).

Kurultay sonunda parti nizamnamesindeki en önemli değişikliklerden biri kuşkusuz muhalefetinde ısrarla istediği seçim sistemine ait düzenlemedir. 1946 yılına kadar Türkiye'de uygulanan seçim sistemi iki dereceli seçim sistemidir. Kurultay sonrası yapılan değişiklik ile seçim sisteminin tek dereceli seçim sistemine geçilmesi kabul edilmiştir. CHP, bu kararı alırken zaten partilerinin tek dereceli seçim sistemini istediğini ancak şartlar nedeniyle iki dereceli sistemin uygulandığını ifade etmişlerdir (CHP, 1946:4-5 Akt. Uzun, 2013:150).

1927 yılında yapılan CHP Kurultayı'nda başkanlık "Değişmez Genel Başkanlık" olarak düzenlenmiştir. 1946 yılında yapılan CHP Olağanüstü Kurultayı sonunda "Genel Başkan" ibaresi kullanılması kabul edilmiştir. Genel Başkan'ın da parti milletvekilleri arasından dört yıllık bir süre için seçilmesi ilkesi hüküm altına alınmıştır (CHP, 1946:4-5 Akt. Uzun, 2013:152).

Kurultay sonunda kabul edilen bir diğer düzenleme de çok partili siyasal hayatın daha iyi işleyebilmesi için sınıf esasına dayalı parti ve dernek kurma yasağının kaldırılmasıdır (CHP, 1946:4-5 Akt. Uzun, 2013:154).

1.2. 1946 Belediye Seçimleri

DP'nin kurulması sonrasında yeni partiye halk tarafından gösterilen ilgi CHP tarafından tedirginlikle karşılanmıştır. Bu nedenle CHP, hem belediye seçimlerini hem de genel seçimleri kısa bir süre içinde yapma kararı almıştır. Kısa bir süre içinde CHP, belediye seçimlerinin öne alınması ile ilgili çalışmalar yapmış ve CHP Olağanüstü Kongresinde erken belediye seçimi yapılması ile ilgili adım atılması kararlaştırılmıştır. Erken belediye seçimleri için meclise bir kanun tasarısı sunulmuştur.

CHP tarafından alınan Belediye seçimlerinin vaktinden önce yapılması kararı yeni kurulan partiler ve özellikle de DP tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

DP, CHP tarafından öne alınan yani baskın seçim olarak nitelenen belediye seçimlerine katılmama kararı almıştır. DP Genel Merkezi tarafından 8 Mayıs 1946 tarihinde Belediye seçimlerine katılmama kararı Celal Bayar imzası ile Merkez Yönetim Kurulunun 8 Mayıs 1946 tarihli tebliği olarak parti örgütlerine gönderilmiştir (İnan, 2002:111).

Belediye seçimlerinin öne alınması karşısında DP'nin seçimlere girmeme kararı CHP'nin DP'yi "vatana ihanet"le suçlanmasına neden olmuştur (İnan, 2002:121). DP'nin belediye seçimlerini boykot ederek katılmama kararı alması iktidar-muhalefet ilişkisinin sertleşmesine neden olmuştur.

1.3. 1946 Milletvekili Seçimleri

DP, kurulduktan kısa bir süre sonra parti teşkilatlanmasını tamamlamadan yapılan erken belediye seçimlerine katılmamıştı. DP, aynı

şekilde bir yıl öne alınan milletvekilliği seçimlerine de baskı ve tehditlere rağmen boykot ederek katılmama eğilimindedir (Ahmad,1994:33).

CHP'nin 1946 yılında yaptığı olağanüstü kurultayında İnönü, DP'nin seçimlere katılmama eğilimini tehditkâr bir şekilde eleştirmiştir. İnönü, bir partinin meşru yoldan ayrılmasını gayri meşru yola girmekle nitelendirmiştir. Bu partilerinde kapatılacağını ve idarecilerinin de mahkemelerde yargılanacağını ifade etmiştir. Bayar, İnönü tarafından yapılan bu tehditli açıklamaları DP'nin genel seçimlere katılmama kararı alması durumunda İnönü ve CHP tarafından partinin gayri meşru yola girmiş sayılacağı ve kapatılacağı ve "vatan hainliği" ile suçlanabileceğini söylemiştir (Bayar, 1986:54-55).

Bayar, erken seçim kararı alınmasından sonra seçim kanununda yapılacak değişiklik için üç istekte bulunmuştur. Bu isteklerden biri, tek dereceli seçim sisteminin kabul edilmesi, ikincisi seçimlerde idarenin ve hükümetin müdahalede bulunmaması ve son olarak ta seçimlerde hile yapılmayacağına dair gerekli düzenlemelerin yapılmasıdır (Tasvir, 23.4.1946). Ancak seçimlerde DP'nin talep ettiği seçim sistemin de kısmen düzenlemeler yapmış iken bazı düzenlemelerde yapılmamıştır. Bu seçimlerde Türkiye seçim sistemi tarihinde ilk kez tek dereceli seçim sistemi ile tanışmıştır. Aynı zamanda seçimlerin tek günde yapılacağı hükme bağlanmıştır. Ancak seçimlerin bağımsız yargı organları tarafından denetlenmemesi, oy pusulalarının hemen imha edilecek olması ve en önemlisi de "açık oy gizli tasnif" kararı seçimlerin ciddi anlamda şaibeli olmasına neden olmuş ve günümüze kadar anti demokratik bir seçim olarak itham edilmesini netice vermiştir.

1946 seçimlerinde DP 54 milletvekilliği kazanmıştır. Bağımsız olarak 8 milletvekili meclise girerken CHP de 403 milletvekilliği kazanmıştır. Ancak bu sonuçlara DP'liler şiddetli itirazlarda bulunmuştur. DP'li idareciler kendilerine ulaşan bilgilere göre 279 milletvekili kazandıklarını CHP'nin ise ancak 186 milletvekilliği kazandığını iddia etmişlerdir (Kaynar, 2020:17).

1946 seçimlerinde kuvvetli hile iddiaları muhalefetteki DP ile iktidar partisi olan CHP arasında ilişkilerin oldukça sertleşmesine neden olmuştur.

1.4. DP-CHP arasındaki İlişkilerin Sertleşmesi

7 Ocak 1946 tarihinde kurulan DP'ye bazı CHP'liler tarafından biçilen rol muvazaa partisi olmasıdır (Kabasakal, 1991:167). Ancak kısa süre içinde halkın partiye güçlü teveccühü ve partinin birçok ilde örgütlenmesini tamamlaması CHP yönetimini telaşlandırmıştır. DP kurulduktan hemen sonra CHP'ye karşı muhalefet işlevini güçlü bir şekilde yerine getirmeye başlaması da iktidar partisinin telaşlanmasının sebeplerindendir. DP, siyasal hayata başlar başlamaz en önemli eleştiri konusu antidemokratik kanunlar olmuştur. Aynı zamanda Cumhurbaşkanı İnönü'nün tarafsız olması için parti başkanlığını bırakmaması da eleştirilen konular içinde olmuştur.

CHP tarafından önce belediye seçimlerinin hemen sonrasında da genel seçimlerin öne alınması iktidar partisi CHP ile muhalefet partisi DP'nin

arasındaki ilişkilerin ciddi şekilde sertleşmesine neden olmuştur. İktidar partisi ile muhalefet partisi arasında karşılıklı ithamlar ve suçlamalar sürekli kamuoyunun gündemi olmuştur.

İlişkilerin sertleştiği bir dönemde CHP'nin hem ideologlarından hem de en sert karakterlerinden biri olan Peker'in Başbakan olması muhalefet tarafından iyi karşılanmamış ve iktidar ile muhalefet arasındaki ilişkilerin dozu giderek artmıştır (Okutan, 2014:149).

Bu dönemde DP, CHP yönetimini otoriterlik, totaliterlik ve diktatörlük ithamları ile sürekli eleştirmiştir. Ağaoğlu İnönü dönemini nitelerken Polis rejimi tabirini kullanmıştır. CHP tarafından kurulan bu polis rejimin özellikle muhalefet partisi DP'ye karşı yürütüldüğünü ifade etmiştir (Ağaoğlu, 1972:118-120). CHP'de DP idaresini komünistlikle suçlamıştır. DP idaresinin komünistlerle ilişki içinde olduğu ithamlarını ileri sürmesi muhalefet partisinin önemli sorunlarla karşılaşmasına neden olmuştur (Koçak, 2012:313).

DP'nin kurulmasından sonra başlayan iktidar muhalefet ilişkilerindeki sertleşme önce belediye seçimlerinin sonra genel seçimlerin öne alınmasıyla artmış Peker'in başbakan olması ile de doruk noktasında çıkmıştır. Peker hükümeti döneminde bazen DP kapatma ile tehdit edilmiştir. Kuruluşundan yaklaşık bir yıl sonra DP Birinci Kongresi 7 Ocak 1947 tarihinde iktidar muhalefet ilişkilerinin çok sert olduğu bir zaman içinde yapılmıştır.

2. 1947, DP BİRİNCİ BÜYÜK KONGRESİ

CHP, 1923 yılında kurulduğu andan itibaren kurultaylarını dört yılda bir gerçekleştirmiştir. CHP, parti içinde muhalefetin oluşmasına izin vermediği gibi siyasal hayatta kurulan partilerinde yaşamasına izin vermemiştir. Tek parti döneminde kurulan muhalif partilerin kongre yapacak kadar varlıklarını sürdüremedikleri düşünüldüğünde DP Birinci Büyük Kongresi hem Türkiye'nin demokrasi tarihi açısında hem iktidar muhalefet ilişkileri bakımından hem de Türkiye'de siyasal parti kongreleri tarihi açısından daha kritik bir yere oturmaktadır.

DP Birinci Kongresi hem yapılmadan önce hem de yapıldıktan sonra iktidar ve muhalefet arasında karşılıklı ithamların ve eleştirilerin oluşmasına neden olmuştur. Özellikle DP'liler iktidarı DP'ye karşı hasmane tutumları nedeniyle sürekli eleştirmişlerdir. DP idarecileri Birinci Kongre yapılmadan önce iktidar tarafından bazı zorlukların çıkarıldığını iddia etmişlerdir. İktidar tarafından yapılan baskılardan dolayı Ankara'da toplantı yapmak için bina bulamadıklarını ifade etmişlerdir. Bayar'da hükümetin DP kongresinin yapılmaması için her türlü engeli çıkardığını ve bu nedenle kongre yapılacak yeri bulmakta zorlandıklarını iddia etmiştir. Otel veya bina sahiplerinin mülklerini DP Kongresi için kiraya vermekten çekinmelerinden (Bayar, 1986:67) dolayı kongre, Ankara'da Anafartalar Caddesi'nde bulunan Yeni Sinema Salonunda gerçekleşmiştir (Tanin, 08.01.1947).

DP, 7 Ocak 1947 tarihinde kuruluşundan bir yıl sonra ilk kongresini toplamıştır (Tanör, 1996:259). Ülkenin her yerinden gelen partililer sinema

kapısı önünde toplanmıştır. Partinin milletvekilleri ön sıralarda otururken 906 parti delegesi ikinci sıradan itibaren oturmuşlardır (Mete, 1947:17).

Son Saat gazetesi, Birinci Kongrenin yapıldığı salon hakkında bilgiler vermiştir. Bu bilgilere göre Kongre salonu, CHP'nin "Halkevinden ziyade Halk Partisinin evi olduğu anlaşılan yere kabul edilmediği için bir sinema binasında" gerçekleşmiştir. DP toplantıları ancak sinema saatlerinin dışında yapılmıştır. Son Saat Gazetesine göre "demokratlar bu mütevazı çatının altında memleketi pek yakından ilgileyen hayati konuları" tartışmışlar ve bu tartışmalar geniş hürriyet havası içinde yapılmıştır (Mete, 1947:60).

7 Ocak 1947'de başlayan Kongre 11 Ocak 1947 tarihinde sona ermiştir. 7-11 Ocak tarihleri arasında gerçekleştirilen DP Birinci Büyük Kongresi, Türkiye'nin Cumhuriyet dönemi demokrasi tarihi açısından demokratik bir havada geçmesi anlamı ile yaşanan ilk siyasi kongresidir. Bu özelliği ile Kongre, Türkiye'nin demokrasi tarihine önemli hadiselerden biri olarak geçmiştir (Çavdar, 1999:415). Cumhuriyet Dönemi'nde ilk kez bir muhalefet partisi özgürlük içinde bir kongre gerçekleştirmiştir. Bu kongrede kongreye katılan tüm delegeler özgür bir şekilde konuşmalarını yapmışlardır. İktidar partisine karşı bir gövde gösterisi ve meydan okuma olarak görülen bir kongredir. Kongre neticesinde alınan kararların iktidar partisi tarafından gerçekleştirilmesi istenmiştir. Aksi halde millete döneceklerini yani "milletin yargısına terk" edeceklerini güçlü ve "gür bir sesle ilan" etmişlerdir (Eroğul, 1989:22). Kongrede yaşananlar tek parti tecrübesine sahip olan bir toplum için gerçekten hayal edilmesi güç olgulardır. Kongre bazı gazeteciler tarafından Erzurum ve Sivas Kongrelerine benzetilmiştir. Bu benzetme Sivas ve Erzurum Kongrelerinde olduğu gibi yeni bir devletin kurulmasının temel taşları olarak görülmüştür (Eroğul, 1989:22).

Kongre, hem hürriyetçi bir havada gerçekleşmiş hem de parti içindeki muhalefetin açığa çıkmasını sağlamıştır. Kongrenin amacı dört başlık altında toplanabilir. Bu başlıklardan birincisi Partinin geçmişteki faaliyetlerinin görüşülmesidir. İkincisi, Partinin geleceğiyle ilgili planların yapılmasıdır. Üçüncüsü, Parti programında yapılacak değişiklikler ve dördüncüsü, partinin organlarını oluşturacak kişilerin seçilmesidir (Karpat, 2013:268).

Kongre'de görüşülmesi planlanan başlıklar dört maddedir. Ancak bu amacın ve planın dışında gelişen bir parti kongresi olarak devam etmiştir. Bu kongre aynı zamanda yoğun bir şekilde CHP'ye muhalefet yapılan bir kongre olmuştur. CHP'ye yapılan eleştiriler; CHP hükümetlerinin hürriyet ortamını sağlayamadığı, hükümetin memurlar vasıtasıyla hürriyeti sınırlandırdığı, köylülerin maddi durumlarının yoksulluk derecesinde olduğu, okullarda din derslerinin okutulması gerektiği, serbest teşebbüs anlayışının gereği olarak devletin sahip olduğu ticari teşekküllerin kaldırılması, Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesi ve Köy Enstitüleri gibi kanunların ve uygulamaların yeniden düzenlenmesi (Karpat, 2013:268) , özellikle seçimlerde askeri ve sivil bürokrasinin partizanca verilen oylara müdahalesidir (Ahmad, 1994:37).

Kongre'deki demokratik hava o kadar ileri gitmişti ki, delegeler istediği düşüncelerini konuşmalarında dile getirebilmişlerdir. Bir delege, valilerin illerde tek dereceli seçim sistemine dayalı olarak seçilmesini talep etmiş ve dinleyicilerden güçlü bir alkış almıştır (Eroğul, 1989:23). Kongrenin programının görüşülmesi esnasında eleştirel yaklaşan delegelere bazı kısıtlamalar olurken CHP'yi eleştiren konuşmalar ve ateşli söylemler hürriyetçi ortamın içinde en fazla rağbet gören konuşmalar olmuştur (Karpat, 2013:269).

Birinci Kongre'de Menderes, kongreye gelenlerin heyecanına katılarak CHP'yi "Devlet Partisi devlet kılıcını kuşanmış, hükümet arabasına binmiş, cansız ve idealsiz bir kadrodan ibaret" kaldığı şeklinde itham etmiştir (Eroğul, 1989:23).

Celal Bayar, Birinci Kongrede yapmış olduğu konuşmasında önce seçim kanununun yeniden düzenlenmesi, Sıkıyönetimin kaldırılması, milletin emniyet ve huzurunun sağlanması ve hürmet edilmesi, Devlet Başkanının görevde olduğu süre zarfında parti başkanlığını fiilen yapmaması konuları üzerinde durmuştur (Mete, 1947:19).

Samet Ağaoğlu, ikinci günü kongrede yapmış olduğu konuşmasında "Bizi buraya hürriyet hasreti topladı. Şahıs idaresine, zümre hâkimiyetine son vermek kararı topladı" ifadelerini kullanarak bu kongrenin önemine ve amacına vurgu yapmıştır (Mete, 1947:21).

Birinci Kongrenin üçüncü gün yapılan oturumunda Kongre başkanı "Dilek Komisyonu Raporu" nu okumuştur. Raporda yer alan maddeler beş konu üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu Raporda yer alan konular: "1.Anayasada yapılması istenilen tadilat ve değişiklik ile anayasaya aykırı kanunların değiştirilmesi, 2.Cumhurbaşkanının milletin içinden tek dereceli olarak seçilmesi ve ancak iki devre için Cumhurbaşkanlığı'nda bulunması, 3.İkinci bir teşrii meclisinin kurulması 70 bin kişiye bir milletvekili seçilmesi suretile her iki meclisin milletvekili adedinin 36 olması, 4.Lüzumu halinde kabineye meclis dışından da bakan alınması ve bakan kelimesi millet üstünde bir otorite ifade ettiği için vekil kelimesine çevrilmesi, 5.Devletçiliğin izahı, DP programında yer alan devletçiliğin güttüğü maksatların açıklanması" hususlarıdır (Mete, 1947:27).

Birinci Kongrenin dördüncü günü yapılan konuşmalarda devlete ait ticari kurumların kaldırılması, milli saraylarda kimsenin oturmaması, hayattaki devlet adamlarının heykellerinin dikilmemesi, DP'lileri tehdit eden idarecilerin cezalandırılması talep edilmiştir (Mete, 1947:44).

DP'li yöneticilere göre CHP'li yöneticiler, eski düzenlerini sürdürülebilmeleri için siyasal hayatta bazı tedbirler almaya başlamışlardır. Seçimlerden sonra kurulan hükümette yer alan bakanların içinde şiddet politikalarını meşrulaştıran kanunların daha da şiddetlendirilmesi hatta istiklal mahkemelerinin yeniden canlandırılmasını isteyenler oluşmuştur. Kongre'de seçimlerden sonra CHP'nin ilk icraatlarından birisinin İstanbul gazetelerinin seçimlerden bahsetmesinin yasaklandığına dair Sıkıyönetim

Komutanlığına gönderilen tebliğ olduğu ve bu tebliğe dayalı olarak bazı gazetelerin kapatıldığı ifade edilmiştir (Mete, 1947:11-12).

DP Birinci Kongresi'nde CHP'nin 1946 seçimleri öncesinde ve seçimler yapılırken yapmış olduğu baskılara da gönderme yapılmıştır. DP yönetimi, seçimler öncesinde vatandaşların şehirlerinden kasabalarına, kasabalarından köylerine gidip gelme hürriyetlerinin sınırlandırıldığını ve bu şekilde CHP'nin her ne şekilde olursa olsun seçimleri kazanma politikası güttüğünü iddia etmiştir (Mete, 1947:11). Bu nedenle kongrede bu tür uygulamaların önüne geçmek için tartışılan konuların başında seçim güvenliği gelmiştir. Özellikle gelecek seçimlerde askeri ve sivil bürokrasinin partizanca verilen oylara müdahalesini engellemek için seçimlerin yargı kontrolünde yapılması gereğine vurgu yapılmıştır (Ahmad, 1994:37).

DP Birinci Büyük Kongresinin kuşkusuz siyasal hayatı etkileyen en önemli sonucu, kongre sonunda Ana Davalar Komisyonu'nun hazırlamış olduğu ve delegeler tarafından kabul edilen "Hürriyet Misakı" bildirisidir (Vatan, 12.01.1947).

DP'nin Birinci Büyük Kongresi sonrasında kabul edilen bildiride önce başlangıç cümlelerinde dört maddelik bir tahrir vardır. Bu tahrirler, anayasaya uygun olmayan kanunlar, seçim kanunun değiştirilmesi, idarenin karşısında parlamentonun durumu ve DP Meclis Grubuna ait konulardır. Bildirinin devam eden cümlelerinde çok partili hayata geçildikten sonra kongreye kadar olan süreçteki CHP tarafından DP'ye ve partililere karşı geliştirmiş olduğu politikalar üzerinde tespitler yapılmıştır. Bu tespitlerden bazıları idarenin hala tek-partili dönemde olduğu gibi davranması, iktidar partisinin emrinde çalışmaya devam etmesi, DP'nin kurulmasını önlemeye çalışması, parti mensupları üzerinde her türlü tazyik ve sataşmalara devam etmesi ve partinin yapmış olduğu faaliyetleri önlemeye çalışması gibi ifadeler vardır (Koçak, 2012:285-Burçak, 1979:245) Bildiride aynı zamanda iktidar partisinin yapmış ve yapmamış olduğu bazı konular hakkında da iddialar ileri sürülmüştür. İktidar tarafından 1946 seçimlerinin yapılış şekli ve bu nedenle halkın oylarını serbestçe kullanamadığı belirtilmiştir. Bu baskı ve korkuya dayalı siyaset uygulamalarının devam etmesi halinde "millet hâkimiyetinin" teessüs etmeyeceği ifade edilmiştir. Bildiride, "Milli vicdanın şuurlaşan davalar olarak" ifade edilen konulardan ilki; Vatandaşların hak ve hürriyetlerini engelleyen ve anayasamızın ruhuna metnine uymayan kanun hükümlerinin kaldırılması, ikincisi, "milli hâkimiyet prensiplerini" yerleştirmek için vatandaşların oyunu emniyet içinde ve serbestçe kullanmasını sağlayacak şekilde seçim kanununun yapılması, üçüncüsü, Devlet Başkanlığının ve parti başkanlığının bir kişide birleşmemesi esaslarının kabul edilmesi ve yeni düzenlemeler yapılarak bu konuların uygulamaya girmesi talep edilmiştir (Koçak, 2012:286-Burçak, 1979:245-246).

Bildiride, tek parti zihniyetinin ve uygulamalarının "memleketin demokratik inkişafını" engelleyecek şekilde politikalarına devam etmesi durumunda "Meclis'ten çekilmesi, partimiz için içtinabı mümkün olmayan

tabii bir karar" olacağı belirtilmiştir (Koçak, 2012:287; Burçak, 1979:248). Bu ifadelerde göze çarpan en dikkat çekici cümleler kuşkusuz DP'nin "sine-i millete dönme" yani meclisten çekilme ifadeleridir. Ancak bu meclisten çekilme teklifinin uygulamaya nasıl ve ne zaman geçeceği noktasında açık bir ifade yoktur. Bu şekilde bir durumun tespiti ve uygulaması itidal yanlısı parti yöneticilerinin takdirlerine bırakılmıştır. Parti tabanından yoğun bir şekilde gelen "sine-i millet" teklifleri parti üst yönetimini en çok zorlayan konuların başında olmuştur. Parti yönetimi bu teklifin uygulamaya geçmesini formüle ederken bulmuş olduğu çözüm "sine-i millet" kararının DP Genel İdare Kurulu tarafından alınmasıdır. DP yöneticileri bu şekilde bir düzenleme yaparak kongreden çıkması kesin olan "sine-i millet" kararının DP Genel İdare Kurulu'na bırakması sonucunda olası radikal politikaların da önüne geçilmesini sağlamıştır. Parti yönetiminin ustaca manevraları sonucu bildirinin partililerin büyük uzlaşısı sonucu kabul edilmesi hem parti yönetiminin partililer üzerindeki etkinliğini hem de daha itidalli politikalar üretilmesine neden olmuştur (Koçak, 2012:288). DP Kongresi neticesinde yayınlanan tebliğde "Bugün hâkim olan siyasi ve idari şartlar altında muhalefetin hakiki bir mürakabe vazifesi yapabilmesinin gayrimümkün olduğu" (Vakit, 25,07.1947:1) vurgulanmıştır.

DP Birinci Büyük Kongre sonunda kabul edilen Hürriyet Misakı Bildirisi, iktidarın iplerini cumhuriyet tarihi içinde ilk kez halkın eline verdiği bir zaman dilimini ve olayını ifade etmesi bakımından önemlidir. DP, aslında bu bildiri ile bir anlamda kendi hayatının da devam etmesini garanti altına almıştır. Terakkiperver Cumhuriyet Halk Fırkası ve Serbest Fırka örneklerinde olduğu gibi siyasal hayattan kısa süre içinde silinme ihtimalini bu Hürriyet Misakı ile bir nevi ortadan kaldırmıştır. Bu bildiri ile "Türkiye halkı, biçimsel olarak da olsa, siyasal yönetimin sahnesine çıkarılmıştır." (Eroğul, 1989:24-25).

2.1. Kongre Sonrası İktidar-Muhalefet İlişkileri

DP Birinci Büyük Kongresi başlayıncaya kadar CHP, genel olarak kongreye karşı ılımlı bir tavır sergilemiştir. Ancak Hürriyet Misakının kabul edilmesinden sonra CHP'nin DP'ye karşı olan tutumunda büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Kongreden sonra CHP ile DP yani iktidar-muhalefet ilişkisi kısa süre içinde çok sertleşmiştir.

DP'nin 1947 yılında yapılan Birinci Büyük Kongresi sonrası kabul edilen kararlara "Hürriyet Misakı" ismini vermesine karşı CHP, "Hürriyeti Baltalama Misakı" ismini vermiştir (Yeni Asır, 28.09.1947).

Ulus Gazetesinde Nihat Erim, "Demokrat Parti Kurultayı Dağıldıktan Sonra" isimli makalesinde DP'nin Hürriyet Misakı ile talep ettiği değişikliklerin gerçekleştirilmemesi halinde "Sine-i Millet"e dönme tehdidini "demokrasi ile devlet fikri" nin ucuzlaştırılması olarak nitelemiştir (Erim, 12.01.1947). Erim, Ulus'ta DP Kongresini eleştiren ve karşı çıkan yazılarına sonraki günlerde de devam etmiştir. Erim, DP'nin kendi partilerine rakip olacak bir gücü olmadığını ve olamayacağını söyleyerek

CHP'nin DP'ye karşı almış olduğu tavrı ve bakış açısını açıklamıştır (Erim, 12.01.1947).

Nihat Erim, Hürriyet Misakının kabul edilmesine tepkisini "Büyük Meclis Zor Kabul Etmez" başlıklı yazısında devam etmiştir. Erim, "Hürriyet Misakı adı verilen kararların taşıdığı tehdit manasının hukuk zihniyetiyle Anayasa mefhumu ile, hatta normal işleyen bir devlet fikriyle uzlaştırılmasına imkân yoktur…. Teslim etsinler ki bu bir ihtilal, bir isyan delilidir…. Bizim şahsi kanaatimize göre DP kurulduğu günden beri en ağır hatayı bu kararı" almakla işlediğini belirtmiştir (Erim, 12.01.1947 Akt. Kocabaş, 2009:478).

14 Ocak 1947'de Ulus gazetesinde çıkan CHP Konya Milletvekili Hulki Karagülle'nin "Demokrat Parti Kongresine Dair" isimli makalesinde Celal Bayar'a karşı bazı ithamlarda bulunmuştur. Bu ithamlar, DP Başkanı olan Celal Bayar'ın maddi çıkar sağladığı yönündedir. Bayar'ın "bir kalemde seksen bin lira verecek kadar gariki nimet" olduğunu söyleyerek (Karagülle, 14.01.1947) DP'ye de Bayar üzerinden sert eleştiriler yapmıştır.

Tanin Gazetesi'ndeki yazılarda Ulus gazetesindeki yazılar kadar sert olmuştur. Tanin gazetesi yazarlarından Hüseyin Cahit Yalçın, DP'nin almış olduğu kararların demokrasi adına savunulamayacağını belirtmiş ve DP'nin siyasal hayatta başarısız bir parti olacağını iddia etmiştir. Yalçın, DP'nin yenilikten ve sağduyudan yoksun bir parti olduğunu savunmuştur (Yalçın, 14.01.1947; Tanin,15.01.1947).

Ulus Gazetesinde Nazım Poroy'un yazısında Hürriyet Misakı'nın "Anarşi Misakı ve bir ultimatom" olduğunu ifade etmiştir (Ulus, 19.01.1947).

Falih Rıfkı Atay, DP'nin yayımlamış olduğu tebliği eleştirir ve bu tebliğin içeriğinde bulunan "Demeç, tehditli bir fıkra ile bitmektedir. Öyle demeğe getiriyorlar ki eğer hürriyet misakı şartları yerine gelmezse, muhalefetin eski metodlarından vazgeçmesi şekli bir muhalefete razı olmak ve bu günkü sistemi devam ettirmek isteyenlere yardım etmek"olacağı ifadeleri ile hükümeti tehdit ettiğini belirtmiştir. Atay, "Acaba eski metod Aldoğan sistemi sürüp gitse ne olurmuş? Memleket kana mı boyanırmış" ifadeleri ile devam etmiş ve eski sistemin devamında da bir sorun olmadığını belirtmiştir (Tanin, 28.07.1947:2).

Hürriyet Misakı sonrasında İçişleri Bakanı Şükrü Sökmensüer, muhalefete gözdağı vermek için bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında 1946 seçimlerinde hile ve baskı iddialarını komünist bir taktik olarak nitelemiş ve DP'yi gayri meşru muhalefete alet olmakla itham etmiştir. Konuşmasının devamında "seçimlerdeki yolsuzlukları ileri sürerek meclisin ve hükümetin meşruiyetini gölgelemek, meclisten çekilmek ve özelikle mücadeleyi halk içine" götürmeği "baş komünist" taktiği olarak nitelemiştir (Eroğul, 1989:25).

CHP Genel Sekreteri DP kongresi sonrasında İl İdare Kurullarına ve Bölge Müfettişlerine bir yazı göndermiştir. Gönderilen yazıda DP

kongresinin Ankara'da toplandığını ve "yurdun dört köşesine yeniden ne gibi zehirli telkinkler saçılması gerektiğini"n konuşulduğunu, CHP'yi yıkmak için türlü zorluklara katlanarak kongreye katıldıklarını ve "menfi ve zehirli propagandalarla" oluşturulacak ortam ile toplulukları kendilerine bağlamak istediklerini ifade ettikten sonra kendilerinin "memleket ve millet aşkından" gelen güçle hizmetlerine devam etmelerini telkin etmiştir (BCA, 490.01.7.35.5,1. (09.01.1947). Akt. Öztürkci, 2019:743).

Başbakan Recep Peker 1 Nisan 1947 tarihinde İzmir'de yapmış olduğu konuşmasında "Demokratlara hitaben İstiklal Mahkemeleri Kanununun hâlâ" yürürlükte olduğunu hatırlatarak DP'lileri İstiklal Mahkemeleri ile tehdit etmiştir (Fersoy, 1978:196).

Barutçu, kongreden sonra DP ile iktidar arasındaki ilişkilerin gerildiği ve CHP'li Saffet Arıkan'ın muhalefetin sona erdirilmesi önerisini İnönü'ye götürdüğü ve bu teklifi İnönü'nün sert bir şekilde geri çevirdiğini ifade etmiştir (Koçak, 2012:292).

CHP'nin önemli bir kısmı Hürriyet Misakı hakkında olumsuz ifadeler kullanmıştır. Ancak CHP'li olan bazı isimler Hürriyet Misakı'nın vurguladığı "sine-i millet" tehdidinin DP'nin ileri gelenleri tarafından benimsenen bir düşünce olmadığını ifade etmişlerdir. Tanrıöver, Bayar, Köprülü ve Menderes'le görüştüğünü ve bu görüşmede kongrede sarfedilen "fena sözler"den hepsinin rahatsız olduğunu ve Bayar'ın kongre esnasında duruma müdahale etmek istediğini ancak DP'li delegelerin ve kongrenin havasından çekinerek böyle bir müdahaleye cesaret edemediğini iddia etmiştir (Koçak, 2012:293).

Erim, DP'nin 1947 yılında gerçekleştirdiği kongre sonrası kabul ettiği bildirideki meclisten çekilme ifadelerinin parti içindeki aşırı grubu önlemek adına alındığının DP'li idareciler tarafından kabul edildiğini söylemiştir (Koçak, 2012:293).

CHP'nin Hürriyet Misakı'ndan sonra muhalefete karşı politikaları sertleşmesinden sonra Menderes DP'ye karşı CHP tarafından geliştirilen politikaları Kütahya'da yapmış olduğu konuşmasında üç başlık etrafında toplamıştır. Menderes'e göre ilk olumsuz politika DP'nin programının Halk Partisi programı ile aynı olduğu iddiasıdır. İkinci politikası, DP'nin "iktisadi, mali ve ictimai bir sürü dertlerimiz dururken mütemadiyen (durmaksızın) siyasi alanlarda mücerret hürriyet davacılığı yaparak halkı kışkırtmakta ve adeta bir ihtilal hazırlamakta" olduğudur. Üçüncüsü, DP'nin çözüldüğü ve dağıldığı iddialarıdır (Kocabaş, 2009:482).

Menderes İzmir'de yapmış olduğu konuşmasında CHP'nin kendilerini dıştan yardım aldığı şeklinde itham ettiğini, muhalefetin korkunç bir sel gibi olduğunu ve kendilerine "adeta hainlik vasfı" yakıştırmalarının yapıldığını, DP'nin kongresinden sonra kabul edilen Hürriyet Misakı için halkı isyana teşvik ettiğini ve bu şekilde memlekette ihtilalci komita örgütlerine benzetildiğini belirttikten sonra bu ithamların halkta karşılık bulmadığını ve halkın nazarında "hürmete değer Demokrat Partisi" olduğunu vurgulamıştır (Vatan, 29.09.1947:1-7).

M. Fuat Köprülü'nün "Hürriyet Misakı'nın Tefsiri" isimli makalesinde Hürriyet Misakı'nın iktidar partisi olan CHP tarafından yanlış anlaşıldığını ve yapılan suçlamaların yanlış olduğunu belirtmiştir. Köprülü, "(iktidar) anayasa davasında bizim haklı taleplerimizi her ne sebeple olursa olsun savsaklamakta devam edecek olursa, Demokrat milletvekillerinin millete verdikleri şeref sözünü yerine getirmekte tereddüt etmeyecekleri ve bu sartlar altında bu mecliste muhalefet mesuliyetini bir süs gibi omuzlarında taşımayacakları" nı ifade etmiştir (Köprülü, 14.01.1947 Akt. Albayrak,2020:230).

Bayar, DP'nin Birinci Kongresi sonrasında kabul edilen Hürriyet Misakı kararlarının partileri için dokunulamaz bir kavram olduğunu onun ile ilgili kimse ile konuşmayacaklarını bu kararların "vicdanımızın samimiyetinden" doğduğunu ve parti örgütünün "şahsiyeti maneviyesine mal" olduğunu ve bu kararların siyasal hayatta uygulamaya geçirmeye çalışmanın her demokratın ve DP'linin "şeref ve namus borcu" olduğunu belirtmiştir (Şahingiray,1999:211).

Celal Bayar, DP Birinci Kongresinin siyasal hayatta etkisinin büyük olduğunu ifade ettikten sonra "hükümet gazetelerinin sarf etmekte olduğu gayretler"in buna delil gösterilebileceğini belirtmiştir. Bayar, "Hürriyet Misakı" olarak isimlendirilen kararın iktidar tarafından ihtilal ve isyan olarak nitelendirilmesini kabul etmeyerek "Kanuni haklarını kullanmak" kararının "ihtilal veya isyan havası yaratmak manası" nı içermeyeceğini vurgulamıştır. Bu kararın DP'nin "bir iç işi olduğu kadar hiçbir baskı" ve zorbalık anlamı içermediğini açık bir şekilde ifade etmiştir. Bayar, DP Kongresinde alınan Hürriyet Misakı kararının alınmasının nedenini Türkiye'nin içinde bulunduğu iktisadi-sosyal-siyasi-mali ve hürriyetsizlik gibi bir çok konuda biriken sorunların,"memlekette hâkim olan fikir ve kanaatlerin" Kongere'ye yansıması olarak açıklamıştır (Şahingiray,1999:100).

2.2. Kongre Sonrası İktidar-Muhalefet İlişkisi Temelinde Siyasal Gelişmeler

DP ile CHP arasındaki ilişkilerin giderek sertleşmesinden sonra İnönü, DP Başkanı Celal Bayar ile Haziran ve Temmuz aylarında bazı görüşmeler yapmıştır. Görüşmelerin amacı gerginleşen ortamın yumuşatılmasıdır. Bu görüşmelerde zaman zaman Başbakan Peker'de bulunmuştur.

DP'li idareciler İnönü ile Bayar arasındaki görüşmelerde ısrarla iktidar tarafından muhalefete baskı ve tehdit politikalarının varlığından yakınmışlardır. İnönü'de muhalefetin tehdit altında olduğu iddialarına "Muhalefet teminat içinde yaşayacak, iktidar kendisini ezmek niyetinde olmadığından müsterih olacak"tır (Tanin, 12.07.1947:1) şeklinde cevap vermiştir.

İnönü ve Bayar arasında gerçekleşen görüşmelerin amacı gerilen iktidar ve muhalefet arasındaki ilişkilerinin yumuşatılmasıdır. Bu görüşmeler netice vermiş ve 12 Temmuz 1947 tarihinde İnönü tarafından "12 Temmuz Beyannamesi" yayınlanmıştır. Yayınlanan beyanname sonrasında Peker'in

başbakanlıktan istifa etmesi beklenirken Peker savaşmayı tercih etmiş ve partisinde tekrar prestij kazanmak istemiştir (Ahmad,1994:41).

12 Temmuz Beyannamesi sonrasında İnönü'nün politikası ve aldığı kararları muhalefeti destekleme eğilimi gösterirken Başbakan Peker'e karşı da bir tutum göstermeye başlamıştır. Bayar'ın ve DP'lilerin ısrarla vurguladıkları demokratik kanunların ve uygulamaların gelişmesi taleplerine Başbakan Peker isteksiz davranmıştır. İnönü'nün bu konuda muhalefetin taleplerine yakın durmuş olması Başbakan Peker ve taraftarları haricinde iktidar ve muhalefet partileri tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. 12 Temmuz Beyanname'sine bakıldığında aslında doğrudan Başbakan Peker'i hedef alan bir içeriğe sahip olduğu görülür (Kaştan, 2006:128-http://acikerisim.aku.edu.tr) İnönü, Recep Peker hükümetinin politikalarını onaylamadığını 11 Temmuz 1947 tarihinde yapmış olduğu radyo konuşmasında açıklamıştı. Bu açıklama Peker hükümetini zor durumda bırakmıştı. Bir gün sonra yayınlanan 12 Temmuz Beyannamesi, Peker Hükümetini daha da zor bir konuma düşürmüştü. Bunun üzerine Peker hükümeti bu durumdan kurtulmak için parti içinde güven oylamasına gitti. 26 Ağustos'ta yapılan oylamada 35 kişi güvensizlik oyu vermiştir. Ancak partililer, Peker hükümetine güvenoyu vermesine rağmen Peker kısa bir süre sonra istifa etmiştir (Akın, 2012:346). Peker'in istifası DP Birinci Kongresinin 12 Temmuz Beyannamesinden sonraki en önemli neticesidir.

Peker'in istifası muhalif kanatta sevinçle karşılanmış ve Peker Kabinesi'nin istifa etmesi muhalefet tarafından Peker'in demokrasiye "ilk ve son hizmeti" olarak ifade edilmiştir. Muhalifler, "Peker kabinesinin totaliter siyaseti" desteklediğini ve bu nedenle "demokrasinin inkişaf zarureti"nin idrak edilemediğini ve istifanın demokrasinin gelişmesi için önemli olduğunu vurgulamışlardır (Vatan, 10.09.1947:6).

Bayar, Peker hükümetinin istifasını DP Kongresinin Hürriyet Misakı ismi ile anılan kararların demokrasi adına daha fazla geciktirilemeyeceğinin somut bir göstergesi olarak takdim etmiştir (Şahingiray,1999:203).

12 Temmuz Beyannamesinden sonraki haftalarda özellikle Peker Hükümetinin istifa etmesi ve daha ılımlı düşüncelere sahip Hasan Saka hükümetinin kurulması ile birlikte siyasal hayatta partiler arasında bir yumuşama dönemi meydana gelmişti. Ancak hem CHP hem de DP içinde yer alan bir grup tarafından bu yakınlaşma ve yumuşama "muvazaa" olarak değerlendirilmiştir (Yeni Asır, 16.02.1948).

Muhalefet, hükümetin kurulması için Hasan Saka'nın görevlendirilmesini olumlu bir gelişme olarak karşılamış ve bu kabinede Peker taraftarı müfritlerin yer almaması ve daha ılımlı milletvekillerinin atanmasını talep etmişlerdir (Vatan, 10.09.1947:1).

Bayar, Peker hükümetinin istifa etmesini ve Saka Hükümetinin göreve gelmesini "Hürriyet misakının bir maddesinin bizzat Cumhurbaşkanı tarafından kabul ve tatbik edilerek tahakkuk sahasına konmasını ancak memnunlukla karşılarız" şeklinde belirtmiştir. Bayar, 12 Temmuz Beyannamesi ve yeni hükümetin kurulmasını "CHP'ndeki intibah" olarak

değerlendirmiş ve CHP'ndeki bu uyanışın memlekette hâkim olan "büyük cereyan"ın bir zarureti olduğunu, "bu zarureti anlamayanları, mevkileri ne olursa olsun, tasfiyeye tabi" tutulacağını belirtmiştir (Vatan, 22.09.1947:1).

12 Temmuz Beyannamesinden kısa bir süre sonra CHP kurultayı toplanmış DP'nin Birinci Kongresi'nde iktidardan talep ettiği bazı adımları atma yönünde politikalar belirlemeye başlamıştır. İnönü, özellikle beyannameden sonra siyasal hayatta muhalefetin tepkisine neden olacak müdahalelerden kaçınmaya çalışırken aynı zamanda partisinden de uzaklaşmamak için gayret göstermiştir.

17 Kasım- 4 Aralık 1947 tarihleri arasında CHP Yedinci Kurultayı yapılmıştır. İnönü, Kurultay'da yapmış olduğu konuşmasında dikkatli davranılması gereken üç konu hakkında isteklerde bulunmuştur. İlki, kanunların suç saydığı solcu ve sağcı siyasal akımlara karşı dikkatli ve tedbirli olmak, ikincisi, ülkenin dış politikası konusunda hem parti içi hem de diğer partilerle uzlaşı sağlamak, üçüncüsü de tek parti döneminde yapılan devrimleri ve inkılapları korumak (Kocabaş, 2009:506).

CHP'nin 7. Büyük Kurultayı, tek parti döneminin değerlendirilmesi ve bazı uygulamalarına eleştiriler getirilmesi noktasında parti geçmişinin bir otokritiğinin yapılması açısından da önemlidir. Geçmişte "Halka önem verilmedi. Merkezin diktası hâkim oldu" gibi konuşmalar yapılmıştır. Başka bir eleştiride, CHP'nin en küçük biriminden başlayarak en yüksek kademelere kadar hep aynı kişilerin görev aldığını, partiyi hısım ve akrabaları ile paylaştıklarını halkın düşüncesini, isteklerini ve ruhunu anlayamadıkları için muhalif bir parti çıkar çıkmaz bu gerçeklerin saklanamadığını ve halkın diğer partilere meylettiği ifade edilmiştir (Kocabaş, 2009:507).

CHP Yedinci Kurultayında demokratik ilkelerle uyumlu bazı karalar alınmıştır. Gizli oy, açık sayım usulü ile yapılan oylama neticesinde 1. Değişmez Genel Başkanlık hükmünün kaldırılması, 2. 40 üyeli Parti Divanı oluşturularak Genel Başkanlık Divanı kaldırılması, 3. Parti Başkanının Cumhurbaşkanı olması durumunda Cumhurbaşkanı Parti Başkanlığını devam ettirecek ancak bütün yetkilerini Genel Başkan Vekiline bırakacak olması, 4. Parti teşkilatı partililer tarafından seçilerek, merkezden atama yapılmaması, 5. Mahalli teşkilatların milletvekili adaylarının %70'ini belirlemesi, 6. Vali olan kişinin aynı zamanda Parti İl başkanı olması hükmünün kaldırılması, 7. Altı ilke yeniden yorumlanarak kabul edilmesi kararları gibi değişiklikler yapılmıştır (Kocabaş, 2009:518-519).

CHP Yedinci Büyük Kurultayı sonrasında parti programında Cumhuriyetçilik ilkesinin tanımına daha önce düşünülmeyen demokrasiyi de içine alacak şekilde yapılan eklemede "…Millet yalnız kendisinin sahip olduğu egemenliği tam bir serbestlik içinde tek dereceli olarak seçeceği milletvekillerinden terekküp eden Türkiye Büyük Millet Meclisi vasıtasıyla kullanır. Demokrasi esasına dayanan bu rejimi türlü tehlikeye karşı korumak esas" vazife olarak belirtilmiştir. Yapılan bu düzenlemeler sonuncunda

DP'nin programında da benzer ifadelerin bulunması (Uzun, 2012:125) CHP'yi siyaseten de olsa DP'ye benzediği söylenebilir.

16 Ekim 1949 tarihinde Milletvekili ara seçimleri yapılmıştır. Ancak bu ara seçimlere DP katılmamıştır. DP, kurulduğu andan itibaren 1949 yılına kadar yapılan ara seçimlerin hiçbirine katılmamıştır. Seçimleri protesto etmiştir. DP'nin ara seçimleri protesto etmesinin nedeni 1946 Genel Seçimlerinde uygulanan ve demokrasi ile uyumlu olmayan seçim sisteminin değiştirilmemesidir. 1949 ara seçimleri de dâhil yapılan ara seçimlere DP bu nedenle katılmamış ve CHP'yi bir nevi halka şikâyet ederken seçimlerin meşruiyetini de tartışmalı hale getirmiştir.

14 Ocak 1949 tarihinde Başbakan Hasan Saka istifa etmiştir. Recep Peker'den sonra başkan olan ve iki kez hükümet kuran Saka, iktidar muhalefet ilişkilerinde belli bir iyileşme sağlamasına rağmen özellikle ekonominin kötü gidişine çözüm bulamaması ve seçim kanununda beklenen değişikliklerin yapılmaması nedeniyle istifa etmek zorunda kalmıştır. Saka'nın istifa etmesinden sonra İnönü hükümeti kurma görevini Şemsettin Günaltay'a vermiştir. Yeni hükümet 16 Ocak 1949 tarihinde kurulmuş ve Günaltay Başbakan olarak hükümetin başında yer almıştır (İnan, 2019:103).

DP Birinci Büyük Kongresi sonrasında kabul edilen Hürriyet Misakı önce iktidar muhalefet ilişkisinin sertleşmesine neden olmuştur. Ancak daha sonra özellikle İnönü'nün devreye girmesi ile 12 Temmuz Beyannamesi yayınlanmış ve siyasal hayat biraz yumuşamıştır. Sonrasında Peker'in Başbakanlıktan istifa et(tiril)mesi ve yerine muhalefete göre daha ılımlı bir kişilik olan Hasan Saka'nın Başbakan olması iktidar muhalefet ilişkilerinin daha kontrollü olmasını sağlamıştır. 1947 yılının son ayında gerçekleşen CHP Yedinci Kurultayı sonrasında CHP parti programında ve tüzüğünde demokratik sistemine uygun bazı düzenlemeler yapılmıştır. Ancak DP, kurulduğu andan itibaren 1049 yılına kadar yapılan ara seçimlerin hiçbirine seçim sisteminde yapılmayan bazı düzenlemelerden dolayı katılmamış ve seçimlerin meşruiyetinin sorgulanmasına neden olmuştur.

Sonuç

Birinci DP Büyük Kongresi, Türkiye'nin siyasal hayatı içinde sadece bir yıl önce kurulmuş olmasına rağmen ülkenin her yerinde sesini duyurmuş olması, kongreye ülkenin dört bir yanından dokuz yüz civarında delegenin toplanması ve kongreye hürriyet havasının hâkim olması büyük bir başarı olarak görülebilir.

1946 seçimlerinden sonra Peker tarafından kurulan hükümet ve bu hükümetin politikaları muhalefet tarafından şiddetli bir şekilde eleştirilmiştir. DP Birinci Kongresinden sonra alınan Hürriyet Misakı kararı Peker Hükümeti ile DP arasındaki ilişkilerin giderek sertleşmesine neden olmuştur. Hatta bu çatışma zaman zaman iktidar tarafından muhalefete İstiklal mahkemelerinin hala kapatılmadığı hatırlatılarak muhalefetin hareket alanını daraltmaya çalışılmıştır.

Hürriyet Misakı'nın DP'nin Birinci Büyük Kongresinden sonra bildiri olarak kabul edilmesi hem parti açısından hem iktidar-muhalefet ilişkileri açısından çok önemli sonuçlar doğurmuştur. Bu sonuçlardan ilki, CHP, kendi yapılanması içinde bile muhalefete izin vermezken bu bildiri DP için siyasal hayatta bir güvence belgesi niteliği sağlamıştır. İkincisi, iktidar partisi olan CHP'nin muhalefet partisi olan DP'ye biçtiği rol muvazaa partisi olmasıdır. Ancak bildiri, DP'nin böyle bir rolü kabul etmediğinin bir göstergesi olmuştur. Üçüncüsü, hem 1946 seçimlerindeki büyük usulsüzlük iddiaları hem de Recep Peker'in Başbakan olarak atanması DP ile CHP arasındaki ilişkilerin sertleşmesine neden olmuştur. Böyle bir siyasal atmosferde yapılan DP Birinci Kongresi sonrasında kabul edilen bildirinin hemen sonrasında iktidar muhalefet ilişkileri daha da sertleşmiştir. Ancak İnönü'nün 12 Temmuz Beyannamesini yayınlaması sonrasında önce Başbakan Peker'in istifası sonrasında ılımlı bir siyasetçi olan Hasan Saka'nın Başbakan olması ve sonrasında CHP Kurultayında demokratik usuller açısında önemli düzenlemeler yapılması tek partili bir sisteme alışık olan CHP içinde büyük değişim ve dönüşümün adımları olmuştur.

Kaynakça

Ağaoğlu, S. (1972). *Demokrat Partinin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru*, İstanbul: Baha Matbaası.

Ahmad, F. (1994). *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, İstanbul: Hil Yayınları.

Akın, R. (2012). *Türk Siyasal Tarihi 1908-2000*, İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık.

Albayrak, M. (2020). *Türk Siyasi Hayatında Demokrat Parti I-Demokrat Partinin Muhalefet Yılları (1946-1950)*, Ed. Ali Arslan, Mersin: Mer Ak Yayınları.

Alpaslan, Ö. (2019). Türk Siyasal Tarihinde Demokrat Parti Birinci Kongresi, *Cedrus*, VII, DOI: 10.13113/Cedrus/201934.(s.741-755).

Bayar, C. (1986). *Başvekilim Adnan Menderes,* Der. İsmet Bozdağ, İstanbul.

Burçak, R. S. (1979). *Türkiye'de Demokrasi'ye Geçiş (1945-1950*), İstanbul: Olga Matbaası.

Çavdar, T. (1999). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950),* 2. baskı, Ankara: İmge kitabevi.

Demirtaş, B. (2011). *Türk Siyasi Hayatında Cumhurbaşkanı-Hükümet İlişkileri (1923- 1960),* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara.

Erim, N. (1947,12 Ocak), "Demokrat Parti Kurultayı Dağıldıktan Sonra", *Ulus.*

Eriş, M. (2012). *Osmanlıdan Günümüze Demokratikleşme Sürecinde Türk Siyasi Hayatı ve Kemalizm*, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.

Eroğul, C. (1989). *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Ankara: İmge kitabevi.

Fersoy, O. C. (1978). *Bir Devre Adını Veren Başbakan- Adnan Menderes,* İstanbul: Hun Yayınları.

İnan, S. (2002). *Muhalefette Andan Menderes 1945-1950,* Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Isparta.

İnan, S. (2019). *Türkiye'de Çok Partili Döneme Adaptasyon Sürecinde Bir CHP Hükümeti Olarak Günaltay Kabinesi ve Politikaları,* Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ardahan.

İncioğlu, N. K. (2007). Türkiye'de Çok Partili Sisteme Geçiş ve Demokrasi Sorunları, *Türkiye'de Siyaset: Süreklilik ve Değişim,* Ed. Ersin Kalaycıolğu, Ali Yaşar Sarıbay, İstanbul: Der Yayınları, 265-277.

Kabasakal, M. (1991). *Türkiye'de Siyasi Parti Örgütlenmesi, 1908-1960,* İstanbul: Tekin Yayınevi.

Karagülle, H. (1947, 14 Ocak). "Demokrat Parti Kongresi'ne Dair", *Ulus.*

Karpat, H. K. (2013). *Türk Demokrasi Tarihi,* (Edit. N. Akbıyık). İstanbul: Timaş Yayınları.

Kaştan, Y. (2006). *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek partili Dönemden Çok Partili Döneme Geçişte CHP'nin Yönetim Anlayışındaki Gelişmeler (1938-1950).* Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. (s.123-140) Erişim adresi: http://acikerisim.aku.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11630/3589/123-140.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kaynar, M.K. (2022). Türkiye'nin Ellili Yılları Üzerine Bazı Notlar, *Türkiye'nin 1950'li Yılları*, Ed. Tanıl Bora, İstanbul: İletişim Yayınları. 15-38.

Kocabaş, S. (2009). *T.C Devleti Tarihi 4- İnönü Dönemi Milli Şef yönetimi-Demokrasiye Geçiş 1938-1950,* İstanbul: Süleyman Kocabaş Kütüphanesi.

Koçak, C. (2012). *Tükiye'de İki Partili Siyasal Sistemin Kuruluş Yılları 1945-1950,* C.3, Rejim Krizi, İstanbul: İletişim Yayınları.

Mete, O. (1947). *Bütün Tafsilat ve Akisleriyle Demokrat Parti'nin 1'nci Büyük Kongresi 7 Ocak 1947*, İstanbul: Ticaret Dünyası Matbaası.

Okutan, E. (2014). *Türkiye'de Siyasal Muhalefet-Geçmişten Günümüze Zemin Kaymaları,* İstanbul: Selis Kitaplar Yayınları.

Şahingiray, Ö. (1999). *Celal Bayar'ın Söylev ve Demeçleri, 1946-1950-Demokrat Partinin Kuruluşundan İktidara Kadar Politik Konuşmalar,* İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Tanin, (1947, 08 Ocak).

Tanin, (1947, 28 Temmuz) Tek Taraflılık Ruhunun Gülünç Belirtisi.

Tanin, (1947,12 Temmuz).

Tanör, B. (1996). *Osmanlı Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980),* İstanbul: Afa Yayınları.

Tasvir, (1946, 23 Nisan).

Tunaya, T. Z. (1952). *Türkiye'de Siyasi Partiler, 1859-1952,* İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları A. Ş. Basımevi.

Ulus, (1947, 19 Ocak).

Uzun, H. (2012). İktidarını Sürdürmek İsteyen Bir Partinin Kimlik Arayışı: Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1946 Olağanüstü Kurultayı, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi Journal of Modern Turkish History Studies* XII/25 (Güz/Autumn), (ss. 101-139).

Uzun, H. (2013). Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1946 Olağanüstü Kurultayı, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,* XIII/26 (Bahar). (ss. 139-161.)

Vakit, (1947, 25 Temmuz). Demokrat Parti iddialarında ısrar ediyor!, Vakit.

Vatan, (1947, 10 Eylül). Peker'in İstifası ve Demokratlar.

Vatan, (1947, 12 Ocak).

Vatan, (1947, 29 Eylül). Adnan Menderes İzmir'de Mühim Bir Konuşma Yaptı.

Vatan, (1947, 22 Eylül). Celal Bayar'ın Gazetemize Beyanatı.

Vatan, (1947, 10 Eylül). Recep Peker Nihayet İstifa Etti.

Yalçın, H. C. (1947, 14 Ocak). "Cumhurbaşkanlığı ve Parti Başkanlığı", *Tanin.*

Yalman, A.E. (yy). *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim,* C.4 (1945-1971).

Yeni Asır, (1947, 28Eylül).

Yeni Asır, (1948, 16 Şubat).

Extended Abstract

The one-party period, which completed its establishment between 1923-1930, settled in political life between 1930-1935 and completed the party-state integration after 1935. The general feature of this period is that the Republican People's Party (CHP), as the power that declared the republic, adopted a top-down policy approach that did not recognize opposition. This understanding in the CHP had to go through a mandatory change in the 1945s with the effect of both internal and external factors, and as a result of this change a multi-party system was adopted. The Democrat Party (DP) was founded in January 1946 by Adnan Menderes, Fuat Köprülü and Refik Koraltan under the leadership of Celal Bayar, a former Prime Minister.

Some CHP members formally approved the establishment of the DP and thought of the new party as "Muvazaa Party". The Democrat Party had a very wide influence on the public in a short time. The DP soon gained strong support from communities disturbed by the one-party government and CHP policies. Within a short time after the DP was established, CHP wanted to use its power for another term by putting the dates forward both the municipal elections and the parliamentary elections. While DP did not participate in the municipal elections, which were put forward, it did not intend to participate in the parliamentary elections. However, after the threatening statements of İnönü enouncing that they would accept the act of not to participate in the elections as an illegitimate decision and that the party could be closed, DP decided to participate in the elections. 1946 elections took place on the basis of a single grade, the first time in Turkey's electoral system history. However, the introduction of the "open vote, secret

classification" system in the parliamentary elections made the 1946 elections very controversial. DP constantly brought to the agenda that there was fraud and pressure in the elections and caused the government and opposition relations to harden. After the elections, Recep Peker became the Prime Minister and increased the intensity of relationships between the government and the opposition.

First DP Congress was held between 4-11 January 1947 at a time when the government and opposition relations were very hard. The decisions taken at the end of the congress were announced to the public through the "Hürriyet Pact". The most important articles of the Hürriyet Pact were the abolition of unconstitutional laws, amendment of the electoral law, and the provisions of the parliament against the administration. The most important expression of the Hürriyet Misak was undoubtedly “return to the nation” in case the changes demanded by the DP from the government are not made. In other words, if the demands were not fulfilled, the CHP ruled that if it continued its one-party mentality and policies in a way that hindered the "democratic development of the country", they would not hesitate from the parliament by turning to policy of “return to the nation”.

The sources used in this study are the newspapers of the period, the memories of those who lived in the period, and the reports of Grand National Assembly of Turkey journals. Articles and books about the subject was also been reviewed.

In conclusion, the acceptance of the "Hürriyet Pact" as a declaration after the First Grand Congress of the DP had very important consequences for both the party and the government-opposition relations. The first of these results was that CHP did not allow opposition even within its own structure, while this declaration provided a guarantee for DP in political life. Second, this declaration was the opposition party role assigned to DP by the ruling party CHP. However, the declaration was an indication that DP did not accept such a role. Third, both the allegations of major irregularities in the 1946 elections and the appointment of Recep Peker as Prime Minister caused the relations between DP and CHP to harden. In such a political atmosphere, right after the declaration accepted after the First Congress of the DP, the government-opposition relations became more severe. From time to time, people in the administration of CHP reminded that the Independence Courts still existed and threatened the party to be closed. However, President İnönü took a step to soften the political life and held a series of meetings with the heads of the ruling and opposition parties. At the end of these meetings, the "12 July Declaration" was accepted by İnönü. With the 12 July Declaration, a difficult process started for Prime Minister Recep Peker, who was the head of the government. After a while, Recep Peker had to resign from the Prime Ministry. Both the giving of a certain assurance to the opposition parties with the 12 July Declaration and the resignation of Peker, who was one of the powerful figures of the CHP and was seen as a person who adopted totalitarian politics and stood out with his harsh policies, was welcomed by

DP. After Peker's resignation, the task of forming the government was given to Hasan Saka was again well acknowledged by DP as Hasan Saka had a moderate personality and at the same time had liberal views. DP President Bayar stated that they regard both the 12 July Declaration and the resignation of Peker and the establishment of the government as the Prime Minister of Hasan Saka as the acceptance and implementation of some articles of the Hürriyet Pact. As a result of the arrangements made at the end of the CHP Seventh Congress held in December 1947, it can be said that some expressions in the party program are similar to the expressions existing in the DP's program, so the CHP was politically similar to the DP. In summary, the First Grand Congress of the DP forced CHP, which became accustomed to the one-party mentality of 23 years, and its understanding of power, to a compulsory transformation.